

Asia: VN/26048/2021

Lausuntopyyntö liikenteen esteettömyysvisiosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa liikenteen esteettömyysvisiosta. Suomi on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 26/2016) ratifioidessaan sitoutunut ottamaan huomioon vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien suojelun ja edistämisen kaikissa politiikoissa ja ohjelmissa. Lisäksi Suomi on sitoutunut toteuttamaan tai edistämään muun muassa sellaisten yleissopimuksen 2 artiklassa määriteltyjen kaikille sopivaksi suunniteltujen palvelujen tutkimusta ja kehittämistä, jotka vaativat mahdollisimman vähän mukautuksia ja kustannuksia vammaisten henkilöiden erityistarpeiden täyttämiseksi, edistämään niiden saatavuutta ja käyttöä sekä edistämään kaikille sopivaa suunnittelua kehitettäessä standardeja ja suuntaviivoja (sopimuksen 4. artikla). Esteettömyys ja saavutettavuus ovat vammaisyleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti sopimuksen kantavia periaatteita. Sopimuksen 9. artiklassa veloitetaan esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta sopimuspuolia toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään. Tätä taustaa vasten THL pitää erittäin tärkeänä, että muun muassa vammaisten henkilöiden liikkumiseen liittyviä erityistarpeita huomioidaan liikenteen esteettömyysvisiolla.

THL pitää vision muotoilua "Kaikki voivat suunnitella ja toteuttaa haluamansa matkan sujuvasti, turvallisesti ja itsenäisesti" pääosin hyvänä. Kuten vision taustamuistiossa todetaan, ei täysin itsenäinen matka ole kuitenkaan kaikille henkilöille aina mahdollinen. THL muistuttaa, että matkan ohella henkilö voi tarvita tukea matkan suunnittelussa esimerkiksi silloin, jos suunnittelu edellyttää sähköisten järjestelmien käyttöä, eikä henkilöllä ole tähän tarvittavia valmiuksia. Osa henkilöistä voi myös esimerkiksi tarvita avustajan matkan ajalle, jotta joukkoliikenteen käyttö olisi heille mahdollista. Ehdotamme vision muotoilua uudelleen muotoon "Kaikki voivat suunnitella ja toteuttaa haluamansa matkan sujuvasti, turvallisesti ja saavutettavasti".

Vision arvokehä

Arvokehällä kuvataan lausuntopyyntöön yhteydessä sellaiset perustavat lähtökohdat, joita liikennejärjestelmän kehitystyössä olisi kautta linjan huomioitava esteettömyyden parantamiseksi. Seuraavassa käsittelemme kutakin arvokehälle nostetuista keskeisistä arvoista erikseen.

Esteetön matkaketju

On merkittävää, että matkat nähdään matkaketjuajattelun kautta laajassa mielessä siten, että huomioidaan kaikki matkanteon vaiheet aina matkan suunnittelusta määränpäähän saapumiseen. Matkaketjun esteettömyyden katkeaminen yhdessäkin matkan vaiheessa voi aiheuttaa sen, että matkan tekeminen on henkilölle mahdotonta tai aiheuttaa vaaratilanteita. Siksi on tärkeää hahmottaa, millaisia eri vaiheita matkaketjuihin liittyy. Tässä hahmotustyössä erityisesti niiden julkisen liikenteen nykyisten ja potentiaalisten käyttäjien, joilla on erilaisia esteettömyystarpeita, osallistaminen voi tuoda arvokasta tietoa.

Moniaistisuus

THL pitää hyvänä vision tavoitetta siitä, että palveluita ja tarjottavaa tietoa voisi hyödyntää vähintään kahdella eri aistilla. Näkö- ja kuuloaistien lisäksi informaatiota voitaisiin sopivissa kohdin tarjota myös tuntoaistin välityksellä esimerkiksi kohokarttojen muodossa. THL pitää tärkeänä, että moniaistisen informaation käytettävyyttä varmistetaan esimerkiksi siten, että pysäkinäyttöjen kontrastit ovat riittävät ja että pysäkkikuulutukset ovat meluisassakin liikennevälineessä tosiasiaassa kuultavissa.

Käyttäjäkokemus

On ensiarvoisen tärkeää, että liikennejärjestelmän kehitystyötä tehdään käyttäjien tarpeet edellä. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen 19. artiklan mukaan sopimuspuolet ovat sitoutuneet varmistamaan, että koko väestölle tarkoitettut yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan. Tätä taustaa vasten THL pitää kannatettavana, että vammaiset henkilöt osallistuvat laajasti suunnittelun eri vaiheisiin. Myös käyttäjien, joihin viitataan vision taustamuistiossa helppokäyttäjinä, osallistaminen on erittäin tärkeää.

Yhteistyö

On tärkeää, että esteettömyysvisiota kehitetään yhteistyössä. THL pitää erityisen kannatettavana käyttäjien nostamista yhteistyötä tekevien tahojen joukkoon.

Vision osa-alueet

Tavoite-ehdotus 1: Liikenneinfrastruktuuri

Liikenneinfrastruktuurilla viitataan vision taustamuistion mukaan kävelyteihin, kulkuväyliin ja solmupisteisiin, laiturialueisiin, valaistukseen, opastukseen ja matkustajainformaatioon, saattoliikenteeseen ja pysäköinnin infrajärjestelyihin sekä automaation infrastruktuuriin.

THL pitää tärkeänä, että uusi, ja silloin kun se suinkin on mahdollista, myös peruskorjattava infrastruktuuri toteutettaisiin esteettömästi. Eri käyttäjäryhmillä, esimerkiksi liikuntaesteisillä ja näkövammaisilla henkilöillä voi olla toisiinsa nähden osittain ristiriitaisia tarpeita esteettömyyden suhteen. Liikuntaesteisille mahdollisimman tasainen ympäristö on tärkeää, kun taas näkövammaisia palvelee taktiilinen informaatio esimerkiksi suojateiden kohdalla. On tärkeää pyrkiä löytämään sellaisia ratkaisuja, jotka palvelevat kaikkia käyttäjäryhmiä. THL pitää kannatettavana talvikunnossapidon kehittämistä niin, että liikennevälineisiin ja muuhun infrastruktuuriin pääsy olisi mahdollista ympärivuotisesti.

Tavoite-ehdotus 2: Liikkumispalvelut

Vision taustamuistion mukaan liikkumisen palveluilla tarkoitetaan fyysisiä ja digitaalisia liikennepalveluita, jotka liittyvät mm. lipun ostoon, maksamiseen ja reittisuunnitteluun. Lisäksi liikkumisen palvelut kattavat matkustajainformaation (opastus, häiriötiedotus), avustuspalvelut, pysäköintipalvelut ja siihen liittyvät erityisoikeudet. Myös palvelujen saatavuus (esim. esteettömien joukkoliikenne- ja taksipalveluiden saatavuus valtakunnallisesti) on osa liikkumisen palveluita.

THL pitää kannatettavana, että kaikkien uusien palveluiden suunnittelussa otetaan huomioon esteettömyys. Myös ”vanhojen” palveluiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta olisi syytä tarkastella jollakin aikavälillä samaan tapaan kuin infrastruktuurin osalta tehdään peruskorjausten yhteydessä. Tavoite esteettömästä joukkoliikenteestä on tärkeä. Sen toteutuminen edellyttää kuitenkin juuri edellä mainittua olemassa olevien liikkumisen palveluiden esteettömyyden tarkastelua ja korjaavien toimenpiteiden toteuttamista.

Lisäksi THL katsoo, että on erittäin hyvä, että tilaajaosaaminen on nostettu tässä kohdassa esille. Tältä osin tärkeäksi nousee yhteistyö, jota viranomaiset tekevät käyttäjien ja esimerkiksi eri käyttäjäryhmiä edustavien järjestöjen kanssa.

Tavoite esteettömästä joukkoliikenteestä liittyy osaltaan myös esteettömien taksien saatavuuteen. Joukkoliikenteen valtakunnallista esteettömyyttä kehitettäessä tulisi huolehtia siitä, että jatkossakin on saatavilla osaavaa henkilökuntaa sekä asiakkaille sopivia takeja mahdollistamaan liikkumista. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että taksinkuljettajilla on tosiasiallinen mahdollisuus käydä erityisryhmien kuljettajakoulutus.

Tavoite-ehdotus 3: Liikennevälineet

THL näkee, että tavoitetilana liikennevälineisiin liittyen tulisi olla koko käytetyn kaluston esteettömyys. Niin kauan kuin esteettömyys on huomioitu vain osassa liikennevälineitä, on esteettömän liikkumisen toteutuminen tosiasiasa mahdotonta. Siirtymäaikana kohti

esteettömämpää kalustoa tulisi varmistaa, että tieto esimerkiksi tietyn bussivuoron esteettömyydestä olisi jotain kautta saavutettavissa.

Tavoite-ehdotus 4: Esteettömyystieto

THL pitää esteettömyystiedon tarjoamista erittäin tärkeänä. Erityisesti tilanteessa, jossa vain osa liikenteen palveluista ja infrastruktuurista on tosiasiaa esteetöntä, on ensiarvoisen tärkeää, että käyttäjä voi helposti löytää tiedon siitä, onko esteettömän matkan tekeminen hänen haluamanaan ajankohtana ja haluamaansa reittiä pitkin mahdollista.

Voutilainen Maija
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL